

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kokemuksellisen kaupungin konsultti

Kaupunkitaideteoksen vaikutukset

Larissa Lounassalo

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

05/2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Larissa Lounassalo	Sivumäärä 23
Työn nimi Kokemuksellisen kaupungin konsultti – kaupunkitaideteoksen vaikutukset	
Ohjaava opettaja Essi Aittamaa	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja	
Tiivistelmä <p>Tässä opinnäytetyössä tutkitaan kaupunkitaide hankkeen Kokemuksellisen kaupungin konsultti vaikutuksia ympäristöönsä ja sitä, kuinka se on vastannut asetettuihin tavoitteisiin ja täyttänyt mukana olleiden osapuolten tarpeet ja toiveet.</p> <p>Kyseessä on yhteisöllinen teos, joka ulottaa toimintansa myös kaupunkisuunnittelun alueelle ja tästä syystä myös kysymystä taiteen määritelmästä ja yhteiskuntamme taiteistumisesta sivutaan.</p> <p>Tietoa teokseen on kerätty kirjallisuuden lisäksi haastattelemalla eri osapuolia: rahoittajaa, tilaajaa, taiteilijaa ja yleisöä.</p>	
Asiasanat julkinen taide, kaupunkitila, yhteisöllisyys, julkinen rahoitus, tarpeet	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Larissa Lounassalo	Number of Pages 23
Title City Consultant of experiences – Effects of one city art project	
Supervisor Essi Aittamaa	
Subscriber and/or Mentor	
Abstract <p>This thesis examines urban art project City Consultant of experiences. How it effects on it's environment, the city and how it has responded to the objectives set to the project by different parties: artist, audience, subscriber and sponsor.</p> <p>Project it-self is communal and reaches towards city planning. This is why questions about definition of art and art through different fields of our society are also touched on.</p> <p>Information for this work has been collected not only from the literature, but by interviewing representatives of all parties.</p>	
Keywords public art, city space, community, public funding, needs	

SISÄLLYS

1 HANKKEEN ESITTELY	5
1.1 Kuinka hanketta tarkastellaan	6
2 MIKSI KOKEMUKSELLISEN KAUPUNGIN KONSULTTIA TARVITAAN	6
2.1 Hankkeen tavoitteet	7
3 MIKÄ ON ELÄMYS?	10
4 ONKO TÄMÄ TAIDETTA?	10
4.1 Taiteistuminen	11
5 RAHOITTAJA UUDENMAAN LIITTO	13
5.1 Rahoittajan lähtökohdat	13
5.2 Rahoittajan näkemys hankeen toteutumisesta	13
6 TILAAJA HELSINGIN JUHLAVIIKOT	15
6.1 Tilaaajan kaupunkitapahtumalle asettamat tavoitteet	15
6.2 Kuinka hanke toimi Juhlaviikkojen näkökulmasta	15
7 TAITEILIJA MEIJU NISKALA	17
7.1 Taiteilijan tarpeet toteuttaa hanke	17
8. OSALLISTUJA	19
8.1 Osallistujan kokemus	20
9. LOPUKSI	21
LÄHTEET	23

1 HANKKEEN ESITTELY

Kokemuksellisen kaupungin konsultti on loppukäyttäjälle ilmainen kaupunkiteos ja samalla ammattilaisten tuottama esitys. Kaupunkitaideteos opastaa käyttäjiä kohtaamaan erilaisia kaupunkielämyksiä. Samalla se herättelee ihmisiä arjen horroksesta, lisää keskustelua luovasta kaupungista ja kaupunkitilan käytöstä. Kokemuksellisen kaupungin konsultin vastaanotolle sekä kaupunkilaiset, että turistit voivat tulla konsultaatioon etsiessään mm. romanttisimpia, kauneimpia, rumimpia tai parhaiten ajantajun kadotukseen sopivia hetkiä ja paikkoja kaupungista.

Näin se toimii: Kokonaisuus on kaupunkitaiteilija Meiju Niskalan suunnittelema pakettiautolla liikuteltava vastaanotto, jolle kuka vaan voi tulla konsultointiin. Tuloksena Niskalan konsultti-hahmo assistentteineen suosittelee kaupunkitilaan sijoittuvaa tekemistä. Konsultoinnin aikana keskustellaan siitä, mitä vastaanotolle saapunut kaupunkilainen kaipaa, minkälainen kokemus tai elämys olisi nyt vierailijalle tarpeen. Vastaanotolta saa tehtäväkorttien ja suullisten ohjeiden lisäksi suositeltaviin kokemuksiin tarvittavan tarpeiston. Esimerkiksi jos tehtäväksi annetaan tähtikuvioiden ja toivomustähtien bongaus saa kävijä mukaansa tehtäväkortin, johon kirjata tulokset toiveiden toteutumisiin asti, lisäksi kartan ja ohjeet, milloin ja missä bongausta kannattaa harrastaa ja kuinka perille pääsee.

Kokemuksellisen kaupungin konsultti on ensimmäisenä toimintavuotenaan Uudenmaan liiton tukema hanke. Tämän jälkeen projekti on edelleen käynnissä ja Kokemuksellisen kaupungin konsultin hahmon kanssa on tehty myös vastaanoton ulkopuolisia projekteja liittyen mm. kaupunkisuunnitteluun.

Hanke tavoitti ensimmäisen 12kk:n aikana noin 1000 suoraa kontaktia vastaanottojen kautta. Vaikutukset kuitenkin kasvavat näiden kohtaamisten kautta moninkertaisiksi osallistujien näyttäessä omalla esimerkillään mallia kaupungin löytöretkeilyyn suorittaessa tehtäviä myöhemmin ystäviensä ja tuttaviansa kanssa. Lisäksi tehtäviä levitettiin mm. Radio Helsingin kautta konsultin erityisellä tehtäväsarjalla.

Tavoitteena on luovan ajattelun aktivoiminen ja sitä kautta ihmisten arjen parantaminen. Tähän pyritään toimimalla julkisessa tilassa, jossa usein on tapana liikkua huomaamatta ympäristöään – laput silmillä.

Hankeen ensimmäinen tuettu vaihe kesti elokuusta 2008 elokuuhun 2009. Kokemuksellisen kaupungin konsultti toimii edelleen pääkaupunkiseudulla ja Turussa erilaisten julkisten ja yleishyödyllisten tahojen tilaamana.

Hanke on kahden ihmisen suunnittelema ja tuottama. Tuottajana on toiminut tämän opinnäytetyön kirjoittaja Larissa Lounassalo ja taiteellisesta suunnittelusta on vastannut Meiju Niskala. Lisäksi on visuaalisen ilmeen suunnittelussa käytetty ulkopuolisia palveluita. Hankkeesta vastaa Summamutikka Creative Oy, jossa osakkaina ovat taiteilija Meiju Niskala ja tuottaja Larissa Lounassalo.

1.1 Kuinka hanketta tarkastellaan

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan hankkeen Kokemuksellisen kaupungin konsultti onnistumista eri tahojen tarpeiden täyttämiseksi sekä sitä, kuinka taiteilija Meiju Niskalan hahmo on toiminut kaupunkiympäristössä. Lähtökohtana on ollut niin Helsingin kaupungin kuin Uudenmaan liiton matkailu- ja kulttuuristrategia, sekä tekijöiden näkemys siitä, mitä julkisessa tilassa voisi tarjota kaupunkilaisille ja kuinka taiteen keinoin on mahdollista vaikuttaa yhteiseen ympäristöömme. Lisäksi Kokemuksellisen kaupungin konsulttia on tarkasteltu lähdekirjallisuuden ja haastattelujen kautta.

2 MIKSI KOKEMUKSELLISEN KAUPUNGIN KONSULTTIA TARVITAAN

Helsingin kaupungin ja Uudenmaan liiton matkailu- ja kulttuuristrategioista koottiin lista kohdista joihin hankkeella haluttiin vaikuttaa ja joita voidaan samalla pitää tavoitteina ja mittareina hankkeen onnistumiselle. Valituista kohdista seuraavassa muutama sana.

2.1 Hankkeen tavoitteet

Yhteisöllisyyttä korostava vaikutus

Hankkeen tavoitteena on tuoda kaikille avoin tapahtuma yhteiseen julkiseen tilaan ja luoda yhdessä tekemisen tunnelma. Tehtävät joita konsultti Niskala assistenttinsa kanssa ihmisille ehdottaa, eivät vaadi rahallista panostusta vaan seikkailu etsitään arkisesta ympäristöstä. Ihmisiä rohkaistaan tekemään ympäristöään, itseään ja kanssakaupunkilaisia ilahduttavia ja yllättäviä tekoja.

Pysyvä ja kaupunkikuvassa toistuva hanke saa parhaimmillaan ihmiset palaamaan konsultin vastaanotolle ja kertomaan kokemuksistaan. Nettisivujen kautta voi jakaa kokemuksiaan muille ja lähettää materiaalia kokemistaan seikkailuista.

Yhteistyö kaupunkisuunnitteluviraston kanssa toi konsultti-hahmon osaksi Eteläsa-taman suunnittelua ja keräsi kaupungin käyttäjiltä materiaalia uudessa muodossa, taiteen keinoin.

Omaleimaisen Helsinki brändin luominen

Kokemuksellisen kaupungin konsultti on ainutlaatuinen idea Helsingissä näkyvästä hahmosta, joka on helposti lähestyttävä ja lämmin. Samaan aikaan projektin visuaalisen ilmeen suunnitteluun käytettiin designtoimisto Dog Designia ja kaikki painotuotteet suunniteltiin käytettävyyden lisäksi tyylikkäiksi. Myös esiintyjien vaatteet tilattiin ammattilaisilta. Tilaustyön suoritti vainio.seitsonen. Suomalainen ja helsinkiläinen muotoilu tuodaan esille kokonaisuuden jokaisessa vaiheessa lähtien logosta auton kyljessä hankkeen verkkosivuihin.

Kokemuksellisen kaupungin konsultin näkyminen mediassa on kahden ihmisen hankkeeksi ollut kiitettävää. Alla tärkeimmät mediaosumat, jotka ovat luoneet hankkeesta näkyvän ja leimanneet konsultin osaksi kaupunkikuvaa.

Radio Helsinki, Konsultin tehtäväviikko 19.-22.8. suora lähetys 26.8.2008

Helsingin Sanomat	20.8.2008
YLE TV-uutiset	21.8.2008
Metro-lehti	22.8.2008
YLE radiouutiset	22.8.2008
YLE radiouutiset	23.8.2008
Turun Sanomat	22.9.2008
Aamulehti – Valo	26.9.2008
YLE Radio peili	2.10.2008
Anna	30/2008
Helsingin Sanomat	17.11.2008
Blue1	4/2008
Hufvudstadsbladet	9.5.2009
Turun Sanomat	1.6.2009
Helsinki Info	3/2009
Hämeen Sanomat	30.8.2009
Turun Sanomat	21.9.2009

Kaupunkilaiset hyväksyvät yhteisen brändin ja vahvistavat sitä

Tämä Helsingin matkailustrategiasta poimittu lause jättää paljon tulkinnan varaa. Onko lähtökohta se, että helsinkiläiset eivät hyväksy sitä miltä heidän kaupunkinsa näyttää vai onko tarkoitus saada kaikki yhtäläisesti Helsinki brändin taakse. Hankkeen näkökulmasta ajateltuna on tarkoitus tehdä julkisella rahalla jotain, johon kuka vaan voi osallistua tai tulla seuramaan toimintaa vierestä ja löytää uusia tapoja lähestyä Helsinkiä. Hankeen toteuttajat perustelevat tämän strategisen kohdan toteutumista osallistujien voimaantumisella (engl. empowerment), jonka kautta ylpeys kotikaupungista ja asuinympäristöstä kasvaa.

Konkreettinen hanke

Kirjoitetun tutkimuksen tai vain verkossa tapahtuvan palvelun sijaan konsultti on läsnä, näkyy ja kuuluu. Konsultti on ollut esillä mediassa mm. antamalla tehtäviä Radio Helsingissä, kommentoinut kaupungin romanttisimpia paikkoja Helsingin Sanomissa ja esiintynyt kaupunkilaisten kanssa Sambakulkueessa. Kaupunkisuunnittelu on Helsingin kaupungin toimesta tuotu lähemmäksi ihmisiä mm. avaamalla vanhalle linja-autoasemalle tiedotuspiste Laituri. Laiturin kautta kaupunkikonsultin vastaanotto assistentteineen on kerännyt keväällä 2009 useaan otteeseen kaupunkilaisten ja turistien toiveita Kirjava Satama -hankkeessa. Ihmiset kertoivat toiveitaan, mitä Helsingin rakennettavalle uudelle Eteläsataman alueelle pitäisi heidän mielestään tulla.

Vahvistaa innovatiivisuutta

Konsultin jakamat tehtävät rohkaisevat ihmisiä tutkimaan ympäristöään ja seikkailemaan, sekä toteuttamaan itseään. Innovatiivisuus ei ole pienen ryhmän yksinoikeus. Hankkeen toteuttajat kokevat kulttuuri- ja taidetehtävien tärkeimmiksi tehtäviksi positiiviset ja yllättävät kokemukset ja osallistujille voimaantumisen kokemuksen tarjoamisen.

Sopiva hanke turisteille sekä kaupunkilaisille kaikissa ikäryhmissä

Hanke päätettiin heti suunnittelun alkuvaiheessa toteuttaa suomeksi ja englanniksi. Kaikki kirjallinen materiaali löytyy molemmilla kielillä tehtäväkorteista lähtien ja esiintyjiltä vaaditaan sujuvaa englannin- ja suomenkielen osaamista. Konsultaatiossa otetaan huomioon konsultoitavan ikä ja mahdolliset liikuntarajoitteet.

Avaa lukkiutuneita asenteita

Hankkeen perusidea antaa ihmisille uusia näkökulmia ja nyrjäyttää urautunutta arkea. Asenteita ei muuteta hetkessä, mutta jostain on aloitettava. Hankkeen etenemisen myötä on vastaanoton toimintaa tullut negatiivisella tavalla kriittisesti seuramaan yhä harvempi ja ihmisten lähestyminen on muuttunut vastaanottavammaksi

hahmon tullessa tutuksi katukuvassa ja median välityksellä. Luottamus yleisön puolelta on kasvanut.

3 MIKÄ ON ELÄMYS?

Kokemus on se mitä projekti lupaa vastaanotolle saapuville ihmisille. Elämykseksi se muuttuu, kun se sisältää omakohtaisesti koettua innostusta, kiihtymystä tai harmonian saavuttamista. (Linko, Aitojen elämysten kaipuu, s.9) Otamme vastaan taiteen keinoin meille välitetyjä viestejä paljonkin ja pieni osa näistä viesteistä muodostuu kokemuksista elämyksiksi. Kokemuksellisen kaupungin konsultin ajatuksena on avittaa kokemuksen syntymistä elämykseksi henkilökohtaisella kontaktilla taiteilijan kanssa ja kuuntelemalla vierailijaa. Mukaan saa aina myös ohjeet jatkoyhteydenpitoon, jotta myöhemmin syntyviin kysymyksiin voi saada lisää opastusta. Samoin, jos annettu tehtävä tuntuu hankalalta suorittaa voi pyytää myös rohkaisua ja lisäohjeita kokemuksen suorittamiseen, jotta siitä on mahdollista synnyttää jopa elämys.

Liikunta- ja elämyspalvelut on yksi työ- ja elinkeinoministeriön määrittelemä luovan talouden ala. Elämysten tehtailusta on tehty tuottavaa liiketoimintaa ja elämyshakuisuus näkyy lisääntyneenä extreme-kokemusten hakemisena. Samaan aikaan on syntynyt vastaliike, jonka yhtenä keulahahmona voidaan pitää Carl Honoréa, kirjan *In Praise of Slow* kirjoittajaa. (HarperOne, 2004, suom. *Slow – elä hitaammin!* Bazar, 2008 suom. Outi Huovinen) Kokemuksellisen kaupungin konsultti pyrkii ohjaamaan ihmisiä slow-ajattelun hengessä pienimuotoiseen arjen löytöretkeilyyn kalliiden ja äärimmäisyyksiin vietyjen extreme-elämysten sijaan.

4 ONKO TÄMÄ TAIDETTA?

Pierre Bourdieu teoria vuodelta 1984 määrittää ylimpien ryhmien taidemaun legitimitiksi mauksi. Eli hallitsevan luokan maku on kaikkialla pätevä määritelmä hyvästä

taidemausta. Keskiluokka tyytyy kompetenssin puutteessa populaarimpiin versioihin ja toimii näin ”hyvän kulttuuritahdon kantajina”, jotka arvostavat suurten taiteilijoiden suosituimpia teoksia. Kolmas Bourdieun makusuuntaus on ”populaari estetiikka”, jota edustaa työväen luokka. Tämän viimeisen makusuuntauksen edustajat perustelevat Bourdieun mukaan taiteen legitimiisyyttä sen käyttökelpoisuudella. (Linko, Aitojen elämysten kaipuu, s.20)

Edellisestä luokittelusta ollaan tultu pitkälle. Eri yhteiskuntaluokilla on omat kulttuurinsa, joita ei enää arvoteta näin jyrkästi. Linko huomauttaakin, että Bourdieun sivuuttaa kokonaan, että mahdollisesti työväenluokka haluaa pitää yllä omaa kulttuuriaan, erottua ylemmistä yhteiskuntaluokista. Tämän kautta syntyy myös uusia taiteenlajeja kuten rap, katutaide ja reggae. Ajassa jota elämme, yli rajojen liikkuminen ja useasta hyvinkin erilaisesta taidemuodosta nauttiminen on arkipäivää ja tiedostavan ihmisen tapa tarkastella ympäristöään yhteiskuntaluokasta riippumatta.

Kokemuksellisen kaupungin konsultista lähdimme rakentamaan ammattilaisten kanssa näyttävää kokonaisuutta, sellaista, joka ei huku kaupunkikuvan markkinointiviesteihin, mutta joka ei ole pelottavan esityksen omainen vaan helposti lähestyttävä. Taiteena sitä eivät kaikki pidä, sillä taiteilijuus koetaan usein niiden yksinoikeudeksi joilla on loppuun saakka hiottu taito (esim. pianisti, balettitantsija). Tällaista taitoa ei aina kaupunkikuvassa hääräävällä esiintyjällä katsota olevan. Kaupunkitaide yleensäkin luokitellaan populaariksi taiteeksi. Yleisöltä kerätyissä palautteissa on kuitenkin luetavissa myös ihailua taiteilijaa ja arvostusta tämän työtä kohtaan. Kaupunkikonsultin ovat ottaneet omakseen keskiluokkaiset tavalliset ihmiset. Bourdieun määritelmän mukaan kävijät ovat siis ”hyvän kulttuuritahdon” kantajia.

4.1 Taiteistuminen

Taide voidaan nykykeskustelussa liittää helposti lähes kaikkeen. (Toim. Levanto, Naukkarinen, Vihma: Taiteistuminen) Taide- ja taiteilijapoliittinen johtokunta TAO käsittelee taiteen ja ympäristön yhteyttä ohjelmaehdotuksessaan *Taide on mahdollisuuksia*. TAO:n mukaan perusoikeus taiteeseen sisältää oikeuden hyvään ympäris-

töön. Esille on myös nostettu vaatimus yksilön mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon. (Uimonen, Taiteistuminen, s.110)

Yhteiskunnan eri osa-alueet ovat taiteistuneet ja tämä on nähtävissä myös Kokemuksellisen kaupungin konsultin vastaanoton käytössä Eteläsataman kaupunkisuunnittelussa. On erittäin tyypillistä, että kaupunkiin uusia alueita suunniteltaessa ja rakennettaessa on kansalaisten mahdollista kommentoida tulevaa netissä ja asukastilaisuuksissa keskustelemalla. Performanssina ilmentyvän kaupunkitaiteen, keinoin tehty tiedonkeruu osoittautui onnistuneeksi kokeiluksi ja keruutapa synnytti erilaisia ideoita, kuin aktiivisilta kaupunkilaisilta koottu virallisempi palaute. Ideoita koottiin niin turisteilta kuin lapsiltakin.

Kyseessä ei ole uusi ilmiö, vaan se on ollut pitkällisen kehityksen tulos. Ruoholahden aluetta rakennettaessa Helsinkiin otettiin taide mukaan prosessiin jo suunnitteluvaiheessa. Myös alueen toimijat rahoittivat julkisen tilan teoksia ja asukkailta kerättiin palautetta. Kaapelitehtaan läsnäolo koettiin vahvaksi osaksi kaupunginosaa. Helsinki on mm. Kirjava satama –hankkeessaan ottanut rohkeasti mukaan Kokemuksellisen kaupungin konsultin mahdollisuuden lähestyä kaupunkilaisia kaupunkitaiteen muodossa.

Julkisten rakennusten taidehankintojen lisäksi on kaupunkisuunnittelu ensimmäisiä yhteiskunnan osa-alueita, jossa taiteistuminen on alkanut jo varhaisessa vaiheessa siinä muodossa kuin uudissanalla eri alojen toimintoihin viitataan. Ensimmäisiä kokeiluja oli skotlantilaisen Glenrothesin 25 000 asukkaan kaupungin palkkaama *town artist*. David Harding toimi kaupungintaiteilijana Glenrothesissa vuosina 1968-1978. Hän seuraajineen oli vuoteen 1987 mennessä toteuttanut 250 teosta. Samaan aikaan kaupunki kasvoi 15 000 asukkaalla. Taidehankkeiden yhteyttä kaupungin vetovoiman kasvuun ei voida suoranaisesti vetää. Maaltamuutto ja väestönkasvu olivat varmasti suurempia tekijöitä, mutta osaltaan virikkeellinen ympäristö vetää ihmisiä puoleensa. Kaupungintaiteilija toimi alusta asti suunnitteluprosesseissa. Harding kuvaa työtään yhteisötaiteeksi. (Uimonen, Taiteistuminen, s.120) Yhteisötaide sanaa voidaan yhtä hyvin käyttää kuvaamaan Kokemuksellisen kaupungin konsulttia ja Meiju Niskalan toteuttamia töitä yleensä.

5 RAHOITTAJA UUDENMAAN LIITTO

Rahoittajan kanssa käytyjen suunnittelukeskusteluiden aikana hankkeen päämääriä tarkasteltiin useasti ja tavoitteita punnittiin. Seuraavaksi haastatteluissa esiin tulleita ajatuksia.

5.1 Rahoittajan lähtökohdat

Uudenmaan liiton (UML) tehtävä on kehittää Uuttamaata hyvinvoivien ihmisten kansainvälisesti kilpailukykyiseksi metropolialueeksi kokoamalla kunnat ja muut alueen kehittäjät yhteistyöhön. Hankkeelle haettiin ja myönnettiin Maakunnan kehittämisrahaa, joka on Euroopan sosiaalirahaston (ESR) alaista hanketukea.

Kokemuksellisen kaupungin konsultti –hankkeessa rahoittaja koki, että kyseessä on sopiva työväline metropolipolitiikan kulttuuristamiseen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Maakunnan kehittämisen suuri haaste on henkisen ja kulttuurisen metropolipolitiikan edistäminen.

5.2 Rahoittajan näkemys hankkeen toteutumisesta

Näin Uudenmaan liiton erityisasiantuntija Tarja Haili kuvailee hanketta sen päätyttyä:

”Luovat ja aikaansaavat ihmiset tarvitsevat ympäristön jonka kokevat positiivisella tavalla kehittäväksi, haastavaksi ja virkkeelliseksi. Tämä olisi tavoitetilanne. Olemme halunneet vahvistaa sellaista ilmapiiriä, että ympärillä tapahtuu ja ihmiset voivat olla luovia silloinkin kuin he sitä vähiten odottavat. Tähän hanke on vastannut erinomaisesti.”

Uudenmaan liitto on tehnyt jonkun verran tutkimusta siitä, millainen matkailukohde Helsinki on ja tulokset ovat olleet rajuja. Helsinkiläisiä pidetään yrmeinä, sisäänpäin kääntyneinä ja kovina. Viranomaisilla ei kuitenkaan ole tarvittavia puuttumisen välineitä. Tästä syystä avuksi otetaan tuettavia hankkeita, joiden koetaan täyttävän nä-

mä tarpeet. Rahoittaja kokee, että kaupunkikonsultin työ on arvokasta: yksilökohtainen kokemus ja taideprojekti tuo helpotusta negatiivisiin tuntemuksiin kuten kaupungin kylmyys ja arjen hyvinvoinnin katoaminen. Samanlaista taiteistumista on nähtävillä myös hankkeen käytössä kaupunkisuunnitteluviraston työkaluna.

Uudenmaan liitossa koetaan, että kulttuurisen moninaisuuden turvaaminen ei ole vain oppilaitosten ja kulttuurilaitosten tehtävä. On ihmisiä jotka eivät lähde kulttuurin pariin ja jotka eivät halua tai voi maksaa elämyksistään. Näistä syistä Uudenmaan liitolla on intressi rahoittaa kyseisen hankkeen kaltaisia kulttuuritekoja.

Rahoittajille on tärkeää myös näkyä. Medianäkyvyydellä on merkitystä Uudenmaan liitolle, vaikka se ei voi olla itseisarvoinen lähtökohta toteuttaa hanketta. Tai kuten Tarja Haili asian kiteyttää:

”Tärkeintä on maakunnan kehittäminen, mutta kyllähän hankkeen näkyminen lämmittää mieltä. Tässä maassa poliittiset toimijat peräänkuuluttavat innovatiivisuutta ja innovatiivista osaamista, mutta todellisia innovaatioita on hyvin vähän. Tämä hanke kuitenkin on sellainen. Hanke lähtee ihmisen tarpeista.”

Hanke vastasi rahoittajan tarpeisiin laadullisesti. Pettymykseksi muodostui tosiasia, että ihmisiä ei voidakaan konsultoida suunniteltuun tahtiin tilanteen muodostuessa usein hyvinkin henkilökohtaiseksi ja intensiiviseksi konsultoitavan kanssa. Näin suorat kontaktit jäivät arvioitua vähäisemmiksi.

Tämän lisäksi ja myös tästä syystä rahoittaja toivoi verkkosivuille enemmän interaktiivisuutta. Kehitysehdotuksena onkin edellä mainituista syistä mietitty verkkosivuille ladattavia tehtäviä. Osa kokemuksesta jää tällöin tosin pois, kun henkilökohtaista kontaktia taiteilijaan ei synny. Voimaantumisen ja mahdollisuus kävijän johdattamiseen elämyksen pariin jäävät vähemmälle tai kokonaan pois ja taiteilijan alkuperäinen idea kärsii. Verkossa olevat tehtävät tulisi suunnitella niin, että ne toimisivat itsenäisesti ilman ohjeistusta.

Uudenmaan liitto rahoittaa määräaikaisesti kulttuurihankkeita, joissa liikutaan uusien tekojen ja laajavaikutteisten avausten parissa. Uutuusarvollaan hanke täytti kriteerit, mutta laajavaikutteisuuden pääseminen henkilökohtaisten tapaamisten kautta osoit-

tautui vaikeaksi toteuttaa. Samaan aikaan on mahdotonta tietää kuinka monen ihmisen ajatteluun vaikutettiin radio-ohjelman, lehtiartikkelin tai tv-raportin kautta ja kuinka moni toteutti saamansa tehtävän suuremmassa porukassa.

6 TILAAJA HELSINGIN JUHLAVIIKOT

Kokemuksellisen kaupungin konsultti haluttiin lanseerata näyttävästi ja varmistaa, että alusta asti huomio takaisi yleisön projektille. Tähän mahdollista yhteistyökumppania harkittiin tarkkaan. Helsingin kaupungin tapahtumayksikön tuottama Helsinki-viikko ja Helsingin juhlaviikot olivat projektin mahdolliset ensimmäiset tilaajat. Lopputuloksena hanke aloitettiin Helsingin juhlaviikoilla elokuussa 2008 kymmenellä esiintymisellä, jotka suoritettiin viiden päivän aikana kymmenessä eri kaupunginosassa.

6.1 Tilaajan kaupunkitapahtumalle asettamat tavoitteet

Festivaalin tarpeet ja tavoitteet ohjelmistolleen erottuvat painotuksiltaan rahoittajan ja tekijöiden tarpeista ja hankkeelle asetetuista tavoitteista. Juhlaviikoilla 2008 ei ollut erityisesti asetettuja vaatimuksia kaupunkitapahtumille. Kuitenkin samat määreet kuin muullakin ohjelmistolla pätevät myös helpommin lähestyttävässä kaupunkitapahtumassa.

Taitelijan tunnettavuus ja tuotannon toimivuus nousevat esille ehdotuksia arvioitaessa. Samaan aikaan oman festivaalin brändin vahvistaminen ja uutuusarvo tunnustetaan ja koetaan tärkeäksi.

6.2 Kuinka hanke toimi Juhlaviikkojen näkökulmasta

Vaikka tekijät eivät olleet Juhlaviikkojen organisaation vanhoja tuttuja nähtiin, että kyseessä on tuotanto, joka täyttää festivaaliohjelman muut kriteerit. Myös liikuteltaavuus eri puolille kaupungin lähiöitä nostettiin hakkeen vahvuudeksi.

Tuotantopäällikkö Kaarina Gould Helsingin juhlaviikoilta summaa asiaa näin:

”Erittäin onnistunut kaupunkitaideteos Juhlaviikoille. Olimme ylpeitä, että saimme esitellä tämän hankkeen ensimmäisinä. Kokemuksellisen kaupungin konsultin tekijä, teos ja projekti tuntuivat laadukkaita heti ensi tapaamisella ja tuotantopuoli vakuutti. Hyvä sisältö ja tuotanto kohtasivat.”

Vuonna 2008 Helsingin juhlaviikot olivat käyneet keskustelua suuren rahoittajansa Helsingin kaupungin kanssa siitä, kuinka festivaalin tulisi näkyä ympäri kaupunkia ja nimenomaan kaupunkitilassa. Kaarina Gould kokee, että Kaupunkikonsultin tapa käsitellä kaupunkitilaa ja yhteisen tilan osoittaminen yleisölle oli raikas.

Hanketta suunnitellessaan tekijät käyttivät paljon aikaa siihen, kuinka ihmiset saadaan tulemaan konsultin vastaanotolle. Tilaajafestivaali koki, että lähestyttävyyys on esityksessä kohdillaan. Festivaalin saama palaute oli, että tuloksena syntyi virikkeitä sekä kivaa ja innostavaa tekemistä. Kaarina Gould määritteli kävijän henkilöksi, joka on päättänyt osallistua, haluaa kokea jotain uutta ja ei valmiiksi pureskeltua. Helsingin juhlaviikot kokee tehtäväkseen tarjota uusia rajapintoja yleisölleen ja se kuinka hankkeessa kokijasta tulee tekijä on juuri tätä.

Helsingin juhlaviikot on vuosittain esillä mediassa massiivisesti. Tämä on festivaalille tärkeää paitsi lipunmyynnin, myös yleishyödyllisen säätiön toiminnan esilletuomisen kannalta. Mediahuomio koetaan tilaajan kannalta ensisijaisen arvokkaaksi. Se vakuuttaa maineesta ja on tärkeä viesti muiden taiteilijoiden, toimijoiden ja yleisön suuntaan. Mediassa esillä oleminen rakentaa teoksesta tarinan, joka kertoo myös festivaalista.

Koko taiteenkentässä on nähtävillä kehitystä, jossa kokijasta tulee myös tekijä. Sitä voidaan kutsua yhteisötaiteeksi tai se voidaan yhdistää taiteistumiseen yleensä. Juhlaviikoilla sama on nähtävissä. Kokemuksellisen kaupungin konsultin tapaiset yleisöä osallistavat hankkeet ovat tulleet jäädäkseen huipputekijöitä esittelevän ohjelmiston rinnalle. Yleisöt ovat tärkeitä ja heidän tarpeitaan tulee kuunnella.

Tilaajan tarpeet lähtivät oman maineen ylläpitämisestä ja yleisön huomioimisesta. Osa kokijan huomioimista on jälkityö. Kun ihminen kokee olevansa osa kokonaisuutta osallistumalla itse tekemiseen, on jälkityön merkitys suurempi. Osa festivaalin maineen ylläpitämisestä on taata miellyttävä ja turvallinen olo kokijalle. Tämä mietitytti tilaajaa, mutta kokemus osoitti, että verkkoon ilmestyneet kertomukset ja palautteet antoivat ihmisille toimivan kanavan purkaa omaa kokemustaan.

Kaarina Gould kokee, että mittakaava on hankkeessa pieni ottaen huomioon suorien kontaktien määrän, mutta tällaiselle toiminnalle sopiva. Teokseen kuuluu henkilökohtaisuus ja sille on annettava aikaa.

7 TAITEILIJAJA MEIJU NISKALA

Taiteilijan tarve, yhtäläillä kuin kenen tahansa muunkin ammatinedustajan, on toteuttaa itseään. Erotuksena muihin, taiteilija toteuttaa teoksensa myös muiden koettavaksi. Meiju Niskalan lähtöajatuksena tekemiselleen on julkisessa tilassa toimiminen. Siellä voidaan ottaa vastaan jotain odottamatonta. Yhteinen kaupunkitila ei itsessään herätä vahvoja mielipiteitä. Kun jaksaa hämmästellä niin maailma on äärimmäisen mielenkiintoinen ilman ajatusta maksavasta kuluttajasta.

7.1 Taiteilijan tarpeet toteuttaa hanke

Näin Meiju Niskala kuvaa ja perustelee Kokemuksellisen kaupungin konsultin hahmon syntymistä:

”Olemme hereillä kotona ja työpaikoilla, mutta skippaamme ajan jonka vietämme siinä välissä julkisessa tilassa. Onnen ei pitäisi syntyä kuluttamisesta. Konsulttiin siirryin näiden ajatusten ohjaamina. Kaupunki sisältää tunneperäisiä asioita: romantiikkaa, rumuutta, pelottavia asioita, kauneutta, omituisuutta.”

Kokemuksellisen kaupungin konsultissa käytettiin paljon samoja ajatuksia kuin Niska-

lan aikaisemmissa projekteissa ja se on luonnollinen jatkumo taiteilijan töille, joita ovat esimerkiksi Turusta ja Helsingistä tehdyt kaupunkiopuksina toimivat tehtäväkirjat *Olet Tässä (Turku)* ja *Olet Tässä (Helsinki)* (Kustannusosakeyhtiö Avain 2006 ja 2008). Niskalalla on tarve vaikuttaa asioihin, jotka kokee tärkeiksi. Yhtälailla taiteilijalle on tärkeää saada palautetta työstään. Palautetta saa kävijöiltä, sekä median huomioidessa projektin ja sen aiheuttamien reaktioiden kautta kentän muilta toimijoilta.

Meiju Niskala haluaa tekemisellään kritisoida yhteiskuntaa, joka on hyvin kulutuskeskeinen. Hänelle sanomansa levittäminen on tärkeämpää kuin oman kuuluisuuden lisääminen. Tarve tuoda julki omat ajatuksensa hankkeen kautta poikkeaa suuresti rahoittajan ja tilaajan tarpeista. Rahoittaja ja tilaaja edustavat organisaatioidensa yleisiä arvoja, mutta taiteilijan motiivi toimia on erittäin henkilökohtainen.

Vaikka Niskala kokee kaupunkitaiteen yhteiskunnalliseksi, hän korostaa vahvasti sitä, millainen kuva teoksesta jää. Hahmo on lempeä mutta toimielias, ei mitenkään uhkaava. Leikkisyys on uponnut syvälle ja vakavistakin asioista leikin kautta puhuminen tai sitä kautta niiden tuominen esille on yksi konsultin mahdollisuuksista.

Niskala korostaa useasti julkisen tilan itselleen ottamisen tärkeyttä. Tulevaisuudessa voidaan keskustelun julkisen tilan omistusoikeudesta odottaa lisääntyvän. Harva uskaltaa mennä pullakahville KELAn aulaan ihan vaan fiilistelyn takia. Yksilöä ja yhteiskuntaa voidaan taiteen keinoin, taiteistumisen myötä, lähentää toisiaan.

Tahtoa tilojen antamisessa kaupunkilaisten käyttöön on olemassa korkeimmillakin kaupungin tasoilla. Tästä esimerkkinä Helsingin Kaupungintalon aulaan avattu VIRKA-Galleria. Samaan aikaan tällainen suurikin muutos saattaa jäädä vähälle käytölle, koska sen toteuttaja on kankeampi virallinen taho. Yksittäisen pienen toimijan, taiteilijan tai tuotantoyhtiön, vapaus ja joustavuus avaa erilaisia mahdollisuuksia ja niitä tukemalla kaupunki saa kasvatettua itsestään kuvaa ihmisläheisenä, yhteisöllisenä toimijana.

Niskalan kokee tärkeäksi sanoman eteenpäin viemisen lisäksi Kaarin Gouldin tavoin mahdollisuuden jakaa kokemuksia osallistumisen jälkeen. Jakamien onkin Niskalan

mielestä oleellinen osa teosta. Osallistujan tulisi aina tietää, mistä kysyä jatkoneuvoja ja mistä saa tarvittaessa rohkaisua.

Jokainen voi olla luova. Luovuuteen kannustaminen auttaa ihmisiä löytämään itseltään uusia taitoja. Teoksen tekemiseen kannustaminen leikin kautta toteutuu monissa konsultin suositteluissa tehtävissä kuten metrorunot, henkilökohtaisen nähtävyyden merkkäminen tai maiseman piirtäminen.

Konsultin antamissa tehtävissä on usein myös historiallinen puoli. Kun asiakas saa konsultaation jälkeen tehtävän saa hän myös lisää tietoa kaupungista. Tehtävän suorituspaikat eivät ole sattumalta valittuja vaan konsultti on myös asiantuntija Helsinkiin liittyviin tarinoin, joiden levittäminen lisää yksilön tietoisuutta ympäristöstään ja ylpeyttä kotikaupungistaan.

8. OSALLISTUJA

Millainen kokemus konsultoitavalle jää osallistumisen jälkeen? Palautetta yleisöltä on kerätty haastattelemalla kävijöitä heti konsultoinnin jälkeen ja lähettämällä sähköpostitse kysely konsultoinnin läpikäyneille.

Taiteen on tarkoitus herättää ajatuksia, luoda virikkeitä ja antaa elämyksiä. Kaikkien osapuolten kannalta tärkein henkilö hankkeessa on juuri osallistuja ja hänen kokemuksensa. Vastaammeko odotuksiin, ravistelemmeko heitä ajattelemaan arkea uudella tavalla ja vaikka mikään muu ei toteutuisi ja aito elämys jää löytymättä, onko osallistuminen ollut kuitenkin miellyttävää.

Seuraavaksi käyn läpi yleisöpalautteissa esiin tulleita huomioita ja asioita joita tekijät eivät osanneet odottaakaan nousevan tärkeiksi. On hyvä huomioida, että jälkikäteen palautetta pyydetessä sähköisesti suoraan hankeen toteuttajan toimesta, vastataan mielellään, kun kokemus on ollut hyvä ja negatiivista palautetta ei välttämättä haluta suoraan tekijälle antaa.

8.1 Osallistujan kokemus

Hankkeessa ei ole kyse tieteellisestä toiminnasta tai ainoan oikean ratkaisun löytämisestä konsultaation tuloksena. Riemastuttavaa on huomata, että taiteilijan halu tuoda esille arkisen kaupungin muuttaminen huvipuistoksi, on toteutunut.

”Suunnistimme vastaanotolle, joka oli jo ulkoisesti henkilöineen riemastuttava.. Ilmapiiri oli innostava. Kanssakäyminen oli kepeää, mutta sisältö niin asiaa kuin olla voi.”

”Saimme olla "ammattilaisen" vastaanotolla. Sai kuvata oireet ja niihin sai reseptin. Tulimme huomioiduksi aivan uudella hyvällä tavalla.”

”Tällaista tarvitaan, koska ihmisiä ei kannusteta olemaan spontaaneja tarpeeksi, vaan sitä pidetään omituisena. Leikkimielisyys olisi terveellistä yhteiskunnalle.”

”Osallistavaa kaupunkitaidetta tarvitaan ehdottomasti. Se auttaa näkemään kotikaupungin uudella tavalla ja uusia asukkaita saamaan sen tuntumaan kodilta.”

Hämmennystä herättänyt tilanne oli palautteiden perusteella kääntynyt lähes poikkeuksetta positiiviseksi kokemukseksi. Lähestyminen on saattanut tuntua ensin haastavalta ja heittäytymisen sijaan on ulos purkautunut kysymyksiä: miksi tähän pitäisi osallistua? Yhden palautteen mukaan yllätysmomentti jäi harmittavasti pois, koska osallistujalle tuli sama tehtävä, joka oli ollut esillä edellisen päivän lehdessä. Näihin tilanteisiin tulisi edelleen kehittää konsultin mahdollisuutta jatkaa neuvontaa myös verkon kautta.

”Yllätyksellistä, ennen kokematon, hämmennystä sanoisin. Monenlaisia tunteita se herätti. Ihana kokemus, ettei ollut mitään edeltä arvattavaa alusta loppuun. Se oli ehkä parasta.”

”Tykkään niin paljon kaikesta kummasta ja spontaanista ja kun joku tarjoutui tekemään henkilökohtaisesti räätälöidyn kokemuksen niin ilman muuta olin mukana heti!”

Tarve jakaa kokemuksensa itse tapahtuman jälkeen koettiin myös täytyneen. Tosin palautteissa on myös tullut esille, että toisille itse konsultointi riittää ja tehtävän toteuttaminen on jäänyt kokonaan pois. Tämä on saanut tekijät miettimään prosessin kul-

kua tarkemmin: kuinka tunnistaa konsultoitavan tarpeet tarkemmin ja antaa heille tilaa kertoa ajatuksistaan.

”Sai olla luova. Jo tutkimuslomakkeen täyttäminen edellytti sitä. Jatko-ohjeiden toteuttaminen on ollut hauskaa. Kasvatin samettiruusuja kukkapurkissa koko kesän. Etsin myös uusia reittejä tuttuihin matkoihin.”

Yllättävin palautteiden aihe oli ihmisten tarve päästä lähemmäksi taiteilijaa. Taiteen-tekijöiden työ kiinnostaa, mutta taidenäyttelyssä harvoin pääsee keskustelemaan itse taidemaalarin kanssa tai konsertin jälkeen tapaamaan artistia. Taiteilijuus kiehtoo ihmisiä.

”Ihanaa tavata taiteen ammattilaisia ja nähdä heidän töitään ja taitojaan, joihin ei muuta kautta koskaan pääse tutustumaan.”

Hankkeen visuaalisuus sai myös palautetta ja näin vahvistusta sille, että loppuu mietitty konsepti herättää luottamusta.

”Osallistuin vastaanotolle, koska vaikutti lehtijutussa niin uudelta, hienolta ja mielenkiintoiselta.”

9. LOPUKSI

Kokonaisuudessaan kaikki osapuolet ovat olleet tyytyväisiä hankkeen toteuttamiseen ja vaikutuksiin. On kuitenkin huomioitava, että kaikille suunnattu teos tulisi ideaalitalanteessa tarjota myös useammilla kielillä. Englannin ja suomen lisäksi toisella kotimaisella, ruotsilla, pitäisi saada palvelua vastaanotolla. Tähän vastattaisiin hanketta laajentamalla ja kouluttamalla konsultteja toimimaan ruotsin lisäksi myös mahdollisesti venäjäksi ja tuottamalla materiaalit myös näille kielille.

Ajallisesti konsultoinnin pituus vaihtelee. Ihminen saattaa istua vastaanotolla viidestä minuutista 20 minuuttiin. Tämä muodostaa jonoja, joiden purkamisessa avustaa koulutettu assistentti, mutta joka saattaa siltikin olla kynnyksikysymys osallistumiselle. Pii-

pahtaminen ei olekaan mahdollista esimerkiksi ruokatunnin aikana. Odottaessa tulee olla koko ajan niin mielenkiintoista kuultavaa esiintyjien ohjatessa edellisiä, että aika ei käy pitkäksi.

Kaikkiaan konsultin myötä on työllistetty osa-aikaisesti päätekijöitä, tuottajaa ja taiteilijaa ja tehty heitä tunnetuksi alalla ja tätä kautta saatu muita työmahdollisuuksia projektin jatkuessa edelleen. Hanke työllistää ajoittain myös kourallisen freelancer-esiintyjä. Tämä on täyttänyt tekijöiden tarvetta tehdä oman alansa työtä.

Työ jatkuu edelleen ja uusia mahdollisuuksia toimia kaupungin eri virastojen kanssa yhteistyössä kartoitetaan tulevaisuudessa. Aitojen elämysten pariin ei vielä olla johdatettu suurta joukkoa ja kaupunkikuvaan vaikuttaminen on alkutekijöissään. Kuitenkin: alkuun on päästy.

LÄHTEET

- Maaria Linko 1998. Aitojen elämysten kaipuu
Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimusyksikkö
- Yrjänä Levanto, Ossi Naukkarinen, Susann Vihma (toim.) 2005. Taiteistuminen
Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 79
- Jari Parantainen 2007. Tuotteistaminen
Talentum Media Oy
- Anne Rossi-Horto 2008. Voimauttava kuvataifetyöpajamenetelmä
Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus
- Jaana Taskinen 2008. Voimauttava draamatyöpajamenetelmä
Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus
- Liisa Vilkkumaa 2008. Voimauttava sanataidetyöpajamenetelmä
Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus
- Heidi Koljonen 2008. Voimauttava valokuvatyöpajamenetelmä
Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus
- Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015
Kauppa- ja teollisuusministeriö
- Helsingin matkailustrategia 2008-2012
Helsingin kaupunki
- Uudenmaan liiton kulttuuristrategia 2015
Uudenmaan liitto
- Kokemuksellisen kaupungin konsultti
Summamutikka Creative Oy
<http://www.kokemuksellisenkaupunginkonsultti.fi>

